

Hva skjer med pengene i Gjøvik?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Gjøviks økonomi fant. Og Gjøvik har en interessant tvist: en finansrik Mjøsby med et eget «kraftfond» i banken, som bruker pengene på å satse ekstra på de eldre — men som samtidig sliter med å få orden på hjelpen til dem som har minst.

16,0 %

så stor er sparekontoen målt mot årssinntekten — godt over snittet i landet. Gjøvik er en finansrik kommune

1,2 mrd.

men en stor del av sparepengene er et eget «kraftfond» plassert i markedet. Avkastningen brukes til å betale for dagligdriften — og svinger med børsen

+12,5 mill

så mye mer enn forventet bruker Gjøvik på eldreomsorg — den eneste tjenesten over forventet behov. Et bevisst valg

Tenk på kommunen som en husholdning: Gjøvik «tjener» godt — skatt, eiendomsskatt og overføringer fra staten. Det meste går til faste «regninger»: skole, barnehage, eldreomsorg, helse. Familien har i tillegg et pent **arvefond** fra den gangen de solgte sin del av et kraftselskap. Pengene ligger plassert i markedet, og familien bruker avkastningen til å få endene til å møtes i hverdagen. Akkurat nå brukes en god del av den til å satse ekstra på besteforeldrene — men familien sier selv at det **ikke kan vare**, for da tærer de på arven. Det er omtrent det som skjer i Gjøvik nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Gjøvik bruker mindre enn forventet på nesten alt — unntaket er eldreomsorgen

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Gjøviks faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Eldreomsorg og hjemmetjenester	12,5 mill. mer	Gjøviks eneste område over forventet — et bevisst valg. Les neste side
Grunnskole	22,7 mill. mindre	Drives nøkternt — men karakterene er gode
Barnehage	20,0 mill. mindre	Under forventet
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	16,1 mill. mindre	Under forventet
Administrasjon («byråkratiet»)	7,9 mill. mindre	Under forventet
Sosialhjelp m.m.	3,1 mill. mindre	Under forventet — men her er det et varsko. Side 4
Barnevern	2,9 mill. mindre	Under forventet — bevisst nedstyrt

Det overraskende: Gjøvik er en finansrik kommune, men driver de fleste store tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier. Det ene unntaket er eldreomsorgen, som koster 12,5 millioner *mer* enn forventet. Året før lå også eldreomsorgen under forventet — så dette er en helt fersk og bevisst snuoperasjon. Spørsmålet er ikke om Gjøvik «sløser». Spørsmålet er hvordan kommunen har råd til å satse ekstra på de eldre, og hvorfor det knaker i den andre enden — hos dem som trenger sosialhjelp.

Regnestykket viser altså at Gjøvik er en **nøktern kommune som har valgt å skjerme de eldre**. Det er uvanlig — i mange kommuner er det nettopp eldreomsorgen som drives strammest. Gjøvik gjør det motsatte. Hvordan kommunen har råd til det, og hva som er haken, forklarer vi på de neste sidene.

Hvordan har en kommune råd til å satse ekstra på de eldre?

Svaret ligger i et eget **kraftfond**. Da Gjøvik for mange år siden solgte sine verdier i kraftbransjen — blant annet til selskapet Eidsiva — la kommunen pengene i et eget fond i stedet for å bruke dem opp. Fondet startet på 557 millioner kroner i 2004, og er forvaltet aktivt i markedet siden. I januar 2026 hadde det vokst til **1,235 milliarder kroner**.

Avkastningen fra dette fondet — altså det fondet «tjener» i markedet hvert år — brukes til å betale for den daglige driften av kommunen. Det er denne ekstra romsligheten som gjør at Gjøvik kan satse på eldreomsorgen: i budsjettet ble området styrket med **80 millioner kroner i både 2025 og 2026**, og «spart for de store kuttene». Begrunnelsen er enkel: Gjøvik får rundt **800 flere innbyggere over 80 år de neste ti årene**, og kommunen vil være forberedt.

Kort sagt: Gjøvik er en av de kommunene som har «arvet» en formue fra kraftbransjen, og som bruker avkastningen til hverdagen. Det er denne finansielle ryggraden som gjør at kommunen kan legge ekstra penger inn i eldreomsorgen samtidig som den driver det meste annet nøkternt. Det er altså ikke tilfeldig at akkurat eldreomsorgen ligger over forventet — det er et bevisst, politisk valg.

Men kommunen advarer selv: Kommunedirektøren har sagt at deler av eldresatsingen «dekkes nå gjennom fond», og at dette «ikke er bærekraftig på lang sikt». Med andre ord: kommunen bruker avkastningen — og dels av selve fondet — for å holde tilbudet oppe. Et godt børsår løfter regnskapet; et dårlig år trekker det ned. Hvis avkastningen svikter, forsvinner også rommet til å satse ekstra på de eldre. Den fine fasaden hviler altså delvis på hvordan det går i markedet.

Eldresatsingen er reell og godt begrunnet. Men den er **finansiert av et fond som svinger**, ikke av en driftsøkonomi som bærer seg selv. Det er den viktigste tingen å forstå om Gjøviks økonomi: kommunen er rik, men rikdommen ligger i en sparekonto som beveger seg med børsen.

Snill mot de eldre — men ikke i orden på de fattige

Mens Gjøvik satser ekstra på de eldre, drives hjelpen til dem som har minst — sosialhjelp og rådgivning gjennom NAV — *under* det forventede nivået. Det trenger ikke i seg selv være et problem; mye kan gjøres effektivt. Men her har staten og kommunens egen revisjon funnet noe alvorlig.

Et varsko fra staten — lovbrudd: Høsten 2025 førte Statsforvalteren tilsyn med NAV-kontoret i Gjøvik og konkluderte med at kontoret **ikke gir forsvarlig økonomisk rådgivning**. De fant tre lovbrudd: tjenesten var ikke godt nok tilgjengelig, vedtakene var mangelfulle, og oppfølgingen av folk var for dårlig. Kommunen har fått pålegg om å rette opp, med **frist 1. juni 2026**.

Dette står ikke alene. Allerede i 2024 hadde kommunens egen revisjon (i en rapport om «arbeid mot fattigdom») funnet svakheter i den samme tjenesten: kommunen vurderte ikke godt nok hva som var **barnas beste** når foreldre søkte om økonomisk støtte, og manglet rutiner for å prioritere barnefamilier. To uavhengige kontroller peker altså på **samme svake punkt: NAV og sosialhjelpen**.

Kort sagt: Gjøvik har råd til å være raus med de eldre fordi kommunen er finansrik. Men i den andre enden — hos dem som har minst — har tjenesten stått svakere, og staten har påvist lovbrudd. Det handler ikke om at kommunen bruker for lite penger eller «sløser» andre steder, men om at kvaliteten og rettssikkerheten i hjelpen til de mest sårbare — særlig barna — ikke har vært god nok. Det er denne kontrasten som er kjernen i Gjøviks historie: snill mot de eldre, men ikke helt i orden på de fattige.

Den gode nyheten er at lovbruddene har en frist, og at kommunen er pålagt å rette dem. Utfordringen forsvinner ikke ved å bruke mer eller mindre penger — den løses ved å se menneskene bak søknadene, særlig barna.

Rik på papiret — men med tre bindinger

Det ærlige bildet er verken «Gjøvik er styrtrik og har ingen problemer» eller «Gjøvik er blakk». Det er en finansrik kommune med tre ting som binder den samtidig:

- **Sparekontoen svinger med børsen.** Mye av de 16 prosentene er kraftfondet, plassert i markedet. Kommunen bruker avkastningen til drift — og sier selv det «ikke er bærekraftig».
- **Skattereserven er allerede brukt.** I motsetning til en del rike kommuner (som Asker) *har* Gjøvik allerede eiendomsskatt. Det gir gode inntekter, men betyr også at det ikke ligger en ubrukt inntektskilde i bakhånd hvis det strammer til.
- **Lånet vokser.** Gjøviks gjeld tilsvarende rundt 90 % av en hel årsinntekt og har økt med nesten en halv milliard på ett år. Det gjør kommunen mer avhengig av at fondet leverer.

Det store bildet: Gjøvik er en finansrik Mjøsby som *både* har eiendomsskatt *og* et kraftfond — og som bruker romsligheten til å skjerme de eldre. Men under den solide fasaden ligger en sparekonto som svinger med børsen, en skattereserve som alt er tatt i bruk, og en stigende gjeld. Derfor er valgene kommunestyret står overfor reelle: skal eldresatsingen fortsette på fondets regning, eller skal noe annet gi etter?

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Gjøvik et solid overskudd (**pluss** 2,1 %). Men mye av det skyldes avkastning fra kraftfondet — ikke at den daglige driften går med overskudd i seg selv.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Gjøvik: 16,0 % av årsinntekten — høyt. Men en stor del henger sammen med kraftfondet, som svinger med markedet.

Kraftfond

Et eget fond Gjøvik opprettet da kommunen solgte sine verdier i kraftbransjen (bl.a. til Eidsiva). Startet på 557 millioner i 2004, vokst til rundt 1,235 milliarder i 2026. Pengene er plassert i markedet, og avkastningen brukes til drift.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Gjøvik rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Gjøvik driver det meste under forventet, men eldreomsorgen over.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Gjøviks gjeld tilsvarer rundt 90 % av en hel årsinntekt, og den stiger — en viktig grunn til at kommunen blir mer avhengig av kraftfondet.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Gjøvik *har* den (4 promille på bolig, 5 på næring) — det gir gode inntekter, men betyr også at reserven alt er tatt i bruk.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — det kan være bevisst, nøktern drift. Og når eldreomsorg koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men et bevisst valg om å prioritere de eldre. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva når fondet svinger.